

Isolario

1

(EEN EILANDCOMPENDIUM)

EILAND — Zo'n 250 miljoen jaar geleden was de landoppervlakte van de aarde één eiland, toen alle vaste bodem zich verenigde in het supercontinent Pangea. En 90 miljoen jaar later werden dit twee eilanden, toen Pangea zich opsplitste in Gondwana, dat zich zuidwaarts bewoog, en Laurazië, dat noordwaarts ging. Uiteindelijk groeide het aantal eilanden op onze aarde exponentieel (2, 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, 512, 1024, 2048, 4096, 8192, 16.384, 32.768, 65.536) toen de twee supercontinenten zich achtereenvolgens opsplitsten in continenten en eilanden en eilandjes.

GROOTTE — Australië is met 7.686.843 vierkante kilometer het kleinste continent, dus alle landoppervlakten omringd door water kleiner dan Australië zouden een eiland kunnen worden genoemd.

GROOTSTE —

1. Groenland (2.175.610 km²)
2. Nieuw-Guinea (820.660 km²)
3. Borneo (743.330 km²)
4. Madagaskar (587.041 km²)
5. Baffineiland (476.560 km²)
6. Sumatra (473.606 km²)
7. Honshu (230.448 km²)
8. Groot-Britannië (229.523 km²)
9. Ellesmere-eiland (212.688 km²)
10. Victoria-eiland (212.200 km²)

KLEIN — Dan is er de discussie hoe groot een eiland minimaal moet zijn. De Schotse regel dat een stuk land omgeven door water pas een eiland mag heten wanneer er voldoende gras is om een schaap een jaar lang op te laten grazen gaat niet overal ter wereld op. Sommige eilanden bestaan alleen uit rots, sommige zijn volledig begroeid met bos. Ook de definitie dat er op een eiland minstens sprake moet zijn van menselijke bewoning is discutabel. Gough ligt in de zuidelijke Atlantische Oceaan, het is 91 vierkante kilometer groot en er woont geen mens. Toch is dat ook een eiland. En dan is er nog de taalkwestie. Veel maritieme naties hebben eigen woorden voor kleine eilanden. De Engelsen hebben een *islet* of een *rock*, de Scandinaviërs *holm* en *skerry*, het Caribisch gebied kent de *cays*, de Amerikanen hebben *keys*, de Polynesiërs noemen het een *motu*. In Nederland kennen we platen, banken, horzen en scheren als synoniemen voor kleine eilandjes.

AANTAL — Hoeveel eilanden zijn er eigenlijk op onze wereldbol? Om tot een telling te kunnen komen, definieerde de Franse geograaf Christian Depraetere dat een eiland minstens 10 hectare groot moet zijn en omgeven door zee. Uitgaande van die regel zouden er volgens hem 86.732 eilanden zijn, waarvan er 58.913 in de kustwateren rondom de continenten liggen en 27.819 in open zee. Depraetere vindt daarnaast dat

een eiland niet groter mag zijn dan 1 miljoen vierkante kilometer, en daarmee is Groenland niet langer het grootste eiland (maar wel het kleinste continent). Wanneer we de definitie van Depraetere opzijschuiven en we de landoppervlakten omringd door zee tussen 1 en 10 hectare ook zouden meetellen, dan komen er nog eens 370.000 eilandjes bij. En dan tellen we de circa 7 miljard verweerde nano-eilandjes die kleiner zijn dan 1 hectare en eilanden in rivieren en meren niet eens mee.

EILANDBOEKEN — Wie op zee zijn bestemming wil bereiken, is voor de juiste route meestal afhankelijk van de kennis van anderen. Zolang reizen dicht bij de kusten en tussen eilanden werden gemaakt, kon de navigator vertrouwen op zijn geheugen en op mondeling overgebrachte informatie; maar lange reizen, vooral als ze herhaald moesten worden, vroegen om extra hulpmiddelen in de vorm van reisbeschrijvingen of tekeningen.

De vroegste zeekaarten die bewaard zijn gebleven, dateren van ongeveer 1300 na Christus. Maar het is bekend dat zelfs volkeren die (nog) geen geschreven taal hadden voor hun zeereizen al heel vroeg gebruikmaakten van een soort kaarten, zoals de gegraveerde houten blokken van de Groenlanders of de stokjeskaarten van de Polynesiërs.

In de oudheid bestond er een navigatiegids, de *periplus* of 'kustloods', die in woorden een beschrijving gaf van

vaarroutes. Later, toen het gebruik van het kompas zich ontwikkelde, veranderde de oude *periplus* geleidelijk in de middeleeuwse *portolaan*: een gids die op basis van windrichtingen de navigatie tussen havens langs een kust beschreef. De portolaan ging soms vergezeld van tekeningen van kustlijnen en plattegronden van havens.

Uit de portolaan ontstonden in de vijftiende eeuw in Venetië – destijds het belangrijkste maritieme rijk in Zuid-Europa – de *isolari*, de eilandboeken. Daarin werden niet alleen de vaarroutes tussen de talloze eilanden in de Middellandse Zee en de aangrenzende zeeën beschreven, maar ook de kenmerken van de eilanden. De boeken bevatten plattegronden van havens en eilanden. De beschrijvingen gaven inzicht in de geschiedenis, cultuur, economie en belangrijke bezienswaardigheden van elk eiland. De kaarten die in de *isolari* werden opgenomen, waren vaak rijkgeïllustreerd met gedetailleerde weergaven van kustlijnen, nederzettingen en prominente gebouwen.

Het eerste bekende eilandboek is *Isolario* uit 1420 van Cristoforo Buondelmonte. Na de uitvinding van de boekdrukkunst werden er in Venetië tussen de vijftiende en zeventiende eeuw talloze van dat soort *isolari* gedrukt, en ze werden gretig gebruikt door zeelieden. Aan de eilandboeken werd steeds nieuwe kennis toegevoegd. In de vijftiende eeuw gaven de boeken vooral een beschrijving van de eilanden in de Griekse archipel. Later, in 1528, breidde

Benedetto Bordone het naslagwerk verder uit en voegde de Oostzee en enkele eilanden van het net ontdekte Amerika toe. Het boek bevatte een verslag van Francisco Pizarro's verovering van Peru. En een kaart van het eiland Ciampagu, de vroegst bekende Europese landkaart van Japan.

ÎLE ST PIERRE — Het was de Zwitserse schrijver en filosoof Jean-Jacques Rousseau die het idee bedacht dat eilanden niet de mindere waren van de grote wereld aan de vaste wal, maar dat het juist perfecte plekken waren waar het individu zich in afzondering kon ontplooien en tot bloei kon komen.

In de herfst van 1765 ging Rousseau op het piepkleine Île St Pierre wonen, gelegen in het Lac de Bienne in Noord-Zwitserland. Zijn huis in het Zwitserse dorp Môtiers was onlangs met stenen bekogeld door religieuze conservatieven, die zich niet konden vinden in zijn geschriften. Op het piepkleine eiland met één woonhuis kwam hij tot rust, zijn wantrouwen en angsten verdwenen. Hij voelde zich veilig op het kleine oppervlak omringd door water.

Rousseau bracht de tijd door met wandelen en het geduldig botaniseren van alles wat groeide op Île St Pierre. En hij besloot een boek te schrijven over het eiland. Het publiek zou hem misschien bespotten, dacht hij, een boek over zo'n klein onderwerp, maar door zijn overweldigende liefde voor de plek had hij nu oog voor de klein-

ste bijzonderheden. Met Île St Pierre had Rousseau zijn eigen Tuin van Eden gevonden, een paradijs ver weg van de maatschappij.

'Ik heb nauwelijks twee maanden op dat eiland kunnen doorbrengen, maar ik zou er twee jaar, twee eeuwen en de hele eeuwigheid hebben doorgebracht zonder me er ook maar een moment te vervelen. Die twee maanden waren de gelukkigste van mijn leven, zo gelukkig dat ze genoeg voor me zouden zijn, zelfs als mijn leven niet langer had geduurd.'

Het geluk dat Rousseau voelde op Île St Pierre was een gevolg van de eenvoud van zijn leven daar: hij had er nauwelijks bezittingen, maar een overvloed aan vrije tijd. En hij was bevrijd van de ketenen van de maatschappij. Hij gebruikte een Italiaanse uitdrukking om dit soort geluk te beschrijven: er was op het eiland een *dolce far niente* – de diepe vreugde van het nietsdoen, een vreugde die op een eiland sneller gevoeld werd. De connecties met de weinige andere mensen op het eiland waren betekenisvoller, afleiding was afwezig. Alles wat hij voelde op een eiland was intenser en bevredigender.

Île St Pierre ligt nog steeds in het meer van Bienne in het kanton Bern. Het heeft een lengte van ongeveer 5 kilometer en een maximale breedte van 800 meter. Een eiland is het niet meer. Aan het eind van de negentiende eeuw veranderden waterbouwkundige werken het waterpeil in de Jura. Daardoor kwam

een landtong boven het wateroppervlak te liggen en werd Île St Pierre een schiereiland. Een kanaal met een brug erover scheidde het later van de kust. De eilandromantiek van Rousseau zou een inspiratiebron zijn voor schrijvers als Robert Louis Stevenson en schilders als Paul Gauguin.

01 47° 04' NB, 7° 08' OL

JEJU — Love Land is een Koreaans seksueel themapark op het eiland Jeju. Bij de ingang van het park word je welkom geheten door Bulkkeuni (een fallus met gele handschoenen) en Saekkeuni (een vagina met een slappe hoed met strik). In het park staan honderdveertig beelden en installaties tentoongesteld die de bezoekers steeds een andere seksuele positie laten zien. En zelfs de toiletten hebben er een seksueel thema. De ingang van het mannentoilet heeft twee borsten als handgreep, de vrouwen mogen de hand op een mannelijk lid in erectie leggen.

Jeju groeide na de Koreaanse oorlog in de jaren vijftig uit tot een populaire bestemming voor huwelijksreizen. Vanuit Seoul vertrekken er dagelijks negentig directe vluchten naar het vakantie-eiland van 30 bij 70 kilometer. Vanwege het subtropische klimaat is het er aangenaam toeven in een van de tachtig hotelcomplexen. De citrusboomgaarden, dramatische zwarte rotsstranden en watervallen die in zee storten, vormen een sprookjesachtig decor voor

de huwelijksfoto's. Omdat tot vrij recent heel wat Koreaanse huwelijken gearrangeerd waren, geldt Jeju niet alleen als een ideale locatie voor een huwelijksreis maar ook als een centrum voor seksuele voorlichting. Bezoekers van Love Land moeten minstens achttien jaar oud zijn. Voor meereizende kinderen is er een aparte speelhal.

Wat al die stellen vaak niet zien, is het duistere verleden van Jeju. Op 3 april 1948 kwam een deel van de kwart miljoen eilandbewoners van Jeju in opstand tegen de politie, het Amerikaanse leger en de nieuwgevormde Zuid-Koreaanse regering, nadat de politie eerder het vuur had geopend op demonstranten die protesteerden tegen politiegeweld tijdens een vreedzame herdenking. In het daaropvolgende conflict werden hele dorpen van de kaart geveegd en verloren dertigduizend eilandbewoners het leven. De opstandelingen die de massamoord overleefden, werden bestempeld als verraders en communisten. De geschiedenis van de opstand, die nu bekendstaat als Jeju 4-3, werd officieel verzwegen. Over de massagraven werd later de landingsbaan aangelegd waarop de pasgehuwden op Jeju International Airport landen. Pas in 2019 boden politie en leger officiële excuses aan voor hun wandaden en werden de laatste veroordeelde opstandelingen vrijgesproken.

02 33° 45' NB, 126° 49' OL

PUKAPUKA — Op de Zuidzee-eilanden in de Stille Oceaan zouden westerlingen hartelijk worden ontvangen door schaars geklede, bloedmooie meisjes die gewillig hun lichaam aanboden. Ontdekkingsreiziger James Cook schreef erover, Paul Gauguin schilderde erover, en in hun kielzog deden vele westerse reizigers, kunstenaars en schrijvers verslag van de Pacifische paradijzen van lust en liefde.

Een van die schrijvers was de Amerikaan Robert Dean Frisbie die eind jaren twintig een aantal jaar op Pukapuka woonde, een van de Cookeilanden. Daar trouwde hij als dertiger met een meisje dat half zo jong was als hij. In artikelen en een boek schetst hij het atol als een hedonistisch paradijs van vrije seks. De jongeren lopen er volgens hem geheel naakt rond en komen 's avonds samen op het strand, waar ze dansen, zingen, stoeien en seks met elkaar hebben. Soms met meerderen tegelijk. Of iemand wel of niet maagd is, is in deze cultuur onbelangrijk, schrijft Frisbie. Meisjes die zwanger worden verhogen daarmee hun huwelijkskansen. Ze zijn immers vruchtbaar. Seks is op Pukapuka een vrolijk spel waarover geen schaamte of taboe bestaat. Jaloezie bestaat hier niet. Aldus Frisbie.

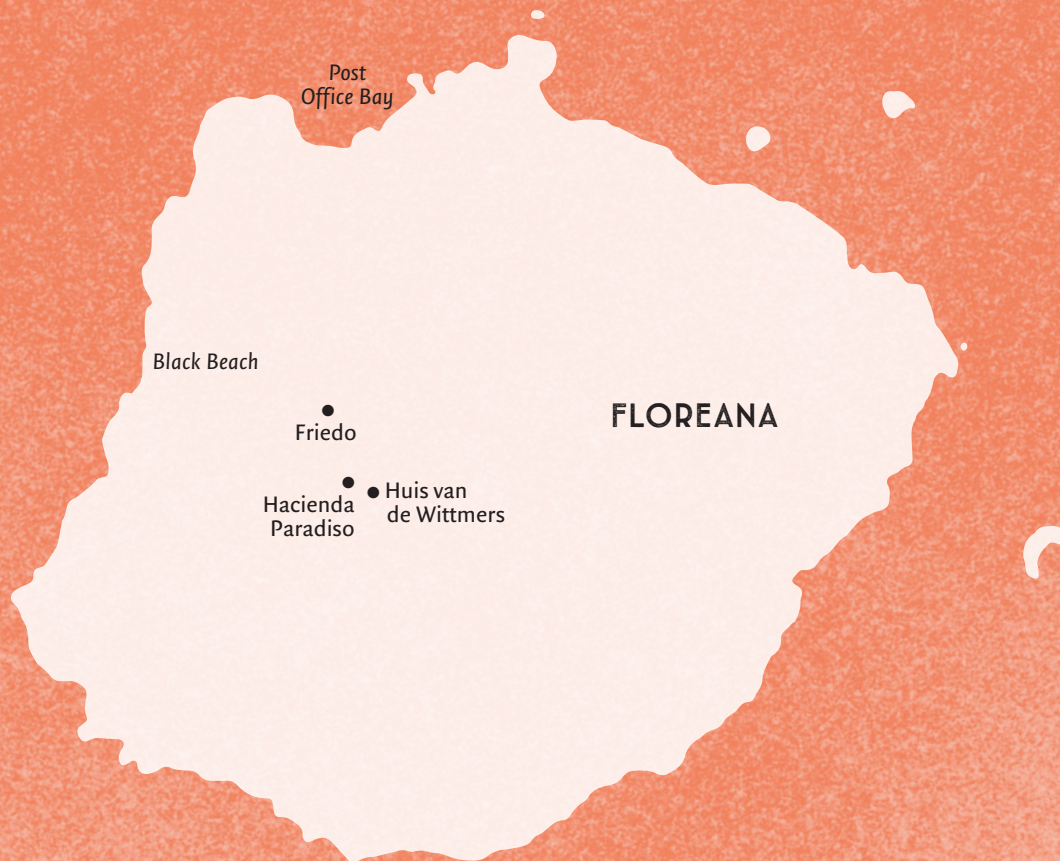
De erotische beeldvorming rondom de Polynesische cultuur heeft op de Cookeilanden geleid tot een eilandmarketing waarin seksualiteit een grote rol speelt. Toeristen worden gelokt met afbeeldingen van schaars geklede meisjes in rieten rokjes en met kokosnootbeha, wat geen deel uitmaakt van de traditionele kleding. Bezoekers worden op de eilanden verwelkomd met een zoen. Voor de toeristen worden zogenaamd inheemse dansshows opgevoerd waarin de jonge dansers en danseressen suggestieve seksuele bewegingen maken. Een van de slogans waarmee reizigers worden gelokt is 'Come play with me'.

Uit een onderzoek door de universiteit van Auckland in Nieuw-Zeeland uit 2014 blijkt dat vrijwel alle medewerkers in de toeristenindustrie op de Cookeilanden te maken hebben met forse seksuele intimidatie. Zowel mannelijke als vrouwelijke gidsen worden betast, uitgenodigd voor seks of ongevraagd gezoend. Volgens deze medewerkers speelt – naast de hitsige marketing – de beeldvorming die voortkomt uit historische, westerse reisverslagen hierbij een belangrijke rol; vriendelijkheid, warmte en gastvrijheid van de eilandbewoners worden door veel gasten aangezien voor seksuele losbandigheid.

03 10° 53' ZB, 165° 51' WL

HET EILANDPARADIJS

FLOREANA – 1° 18' ZB, 90° 26' WL

Wat voorafging

EEN PARADIJS ZONDER VROUWEN

Een paar weken geleden verliet de prachtig ingerichte motorschoener Floreana met negen passagiers de haven van San Francisco, om naar het eiland Floreana in den schilderachtigen Galapagos-archipel voor de kust van Ecuador koers te zetten. De negen mannen hebben zich onderling verplicht, op een eiland te leven, dat door geen vrouw wordt betreden. Op Floreana zal het negental nog een dozijn gelijkgezinden vinden, die hun reeds zijn voorgedaan om woningen te bouwen.

Gevraagd naar de reden voor deze vlucht ver van het ewig weibliche, zei de gezagvoerder, kapitein August Christensen: 'Wij ondernemen dezen stap, omdat overal waar zich een vrouw bevindt vroeg of laat geschillen en ruzie losbreken. Wij gaan naar Floreana om aan de eeuwige ellende van een door vrouwen beheerschte beschaving te ontkomen.' De ervaringen dezer emigranten met de vrouwen schijnen inderdaad zeer bitter geweest te zijn. Drie van hen zijn gescheiden, terwijl de overige achttien hun vrouwen hebben verlaten of door dezen zijn verlaten. Ook zij hadden eens het paradijs gezocht, maar in het huwelijk het tegendeel gevonden. 'Bevrijd van de heerschappij der vrouw,' zeiden zij, 'verwachten wij een leven in ongestoorde harmonie en geluk, vrij van onmin, schandaal en — rekeningen!'

Gelijk de andere eilanden der groep, heeft ook Floreana een verrukkelijk klimaat. Een grootsch landschap paart zich aan een weligen plantengroei. De regeering van Ecuador heeft het eiland zonder voorwaarden te stellen aan de kolonisten overgelaten. De bodem is vruchtbaar en de walvischvangst biedt gelegenheid tot een behoorlijk bestaan. Vóór het vertrek van het schip uit Guayaquil deed zich intusschen een incident voor, dat ernstige vragen doet opkomen. Op een avond ging een der passagiers aan land. Toen hij weer aan boord kwam, verklaarde hij dat het zijn voornemen was, van de reis af te zien. Hij stond tot dusverre als een der felste vrouwenhaters bekend. Ongelukkigerwijze had hij aan wal ondanks alles een Eva ontmoet, die hem ertoe bracht de reis op te geven. Na dit precedent staat te vreezen, dat vroeger of later een der eilanders de toelating van vrouwen eischt en een revolutie op touw zet, die de geheele onderneming doet mislukken.

Sumatra Post, 2 juli 1927

De plaats van handeling

Floreana, dat ook wel Charleseiland of Santa María werd genoemd, is van de zes grotere Galapagoseilanden het kleinste (171 km²). Vanwege het heldere bronwater kent Floreana van alle eilanden in de Galapagos-archipel de langste bewoningsgeschiedenis.

De eerste permanente bewoner van Floreana was Patrick Watkins, een Ierse zeeman die in 1805 op eigen verzoek was achtergelaten en die op het eiland groente verbouwde die hij ruilde met passerende walvisvaarders. De meeste tijd bracht hij echter door met rum drinken, totdat hij in 1809 terugkeerde naar Ierland.

Dertig jaar later vestigde zich een groep militairen op Floreana. Zij hadden in Ecuador deelgenomen aan een mislukte staatsgreep en zochten een veilig heenkomen. Ze brachten ezels, geiten, varkens en

runderen mee en kapten enkele hooggelegen bossen om weilanden aan te leggen en gewassen te planten, waaronder citrusvruchten. Ze verdienden geld door kleurstoffen uit korstmossen te winnen en die samen met levende schildpadden en schildpadolie aan passerende walvisvaarders te verkopen. In 1852 vertrokken de militairen. Het vee lieten ze achter.

Vanaf 1860 werden er weer korstmossen gewonnen op Floreana, maar de handel droogde op toen de textielindustrie gebruik ging maken van net uitgevonden synthetische kleurstoffen.

In 1925 vatten Noorse walvisvaarders het plan op om Floreana te koloniseren. Vanaf Post Office Bay aan de noordkust – waar al sinds de negentiende eeuw een houten ton stond waarin de post werd bezorgd en afgehaald door passerende schepen – legden ze een spoorrails aan waarover bouwmaterialen landinwaarts moesten worden vervoerd. Daar zou een hoofdgebouw verrijzen, een hal met een stoommachine, een generatorhuis en een stel enorme stalen tanks om regenwater en walvisolie in op te slaan. Het bleek echter lastig om geschikt personeel voor de kolonie te vinden. Zelfs de poging om het eiland te bevolken met scheepsladingen vrijgezelle mannen uit de Verenigde Staten mislukte toen er onvoldoende walvisschepen waren om de nieuwe fabriek te bevoorraden. Eind 1927 werd de Noorse nederzetting ontruimd. Pas twee jaar later zouden zich nieuwe bewoners op Floreana melden.

VLUCHT NAAR EEN KLEIN EENZAAM EILAND

BERLIJN — Het experiment van den Berlijnschen geneesheer dr. Ritter, die naar het Floreana-eiland van de Galapagos-groep aan de Westkust van Zuid-Amerika is gevlucht om zich uit de Europeesche gevaren te redden, vertoont alle kentekenen van een dwazen jongensstreek. Weliswaar is de man vijfenveertig jaar oud en heeft hij te Berlijn de geneeskunde en tandheelkunde beoefend en was hij daar medewerker van verscheidene wetenschappelijke instituten.

Dr. Ritter heeft zijn vlucht uit de beschaving bijzonder zorgvuldig voorbereid. Teneinde in de eenzaamheid zijn haverhout niet te missen, kweekte hij, toen hij te Berlijn gemeubileerd woonde, reeds haver in bloempotten. Zijn kleding verzorgde hij zelf; hij liep op sandalen die hij uit riemen vlocht en was gewoon zonder kleding in zijn kamers rond te lopen.

Alle instrumenten die hij meende in zijn eenzaamheid nodig te hebben, liet hij uit roestvrij staal vervaardigen. In het bijzonder schijnt hij voor den invloed van het klimaat op zijn tanden bevreesd te zijn geweest. Zelf tandarts wist hij hoe radicale maatregelen te nemen. Hij liet al zijn tanden en kiezen uittrekken en zich uit roestvrij staal een gebit vervaardigen!

Reeds tijdens zijn verblijf in Duitschland was dr. Ritter een fanatiek voorstander van rauwen kost. Op dat gebied verrichtte hij met zichzelf proefnemingen, waarvan hij de resultaten aan diverse genootschappen voorlegde. Deze hartstocht voor primitieve voeding en kleding had tot gevolg dat zijn vrouw niet langer met hem samenwonen wilde. In een vroegere patiënte vond hij ten slotte een vrouwelijk wezen, dat bereid was zijn lot te deelen. Zij was de vrouw van een leraar, heet Dore Strauch en kwam bij dr. Ritter in behandeling, toen haar zenuwen geschokt waren. Dr. Ritter bekeerde haar tot hetgeen hij 'de natuurlijke leefwijze' noemde en verzocht haar aan het experiment op de Galapagoseilanden deel te nemen. Zij stemde hierin volgaarne toe, verliet haar man, daar zij in haar genesheer den redder van haar leven zag. Ritter verdedigt het medenemen van zijn patiënte met de bewering dat ook proefondervindelijk dient te blijken hoe een vrouwelijk mechanisme op de nieuwe leefwijze reageert, die hij wil invoeren. Mevrouw Strauch had trouwens reeds te Berlijn met alle vrouwelijke ijdelheid gebroken, kleepte zich in groflinnen en liet haar hoofd kaalscheren.

De Telegraaf, 31 januari 1930

Wat er vervolgens gebeurde (volgens de betrokkenen zelf)

Friedrich Ritter: Dore en ik keren de beschaving de rug toe. We hebben een plan opgesteld om permanent mijn lucratieve medische praktijk in Berlijn te sluiten en de eenzaamheid op te zoeken. Dat was geen overhaaste ingeving. Al twintig jaar rijpte dit idee in mijn hoofd. Nu ik drieënveertig jaar ben, is mijn tijd gekomen. De georganiseerde maatschappij komt op mij over als een enorm onpersoonlijk monster, dat steeds nieuwe kettingen smeedt om ons allemaal te ketenen. De beschaafde mens werkt alleen nog voor geld. De hele wereld rent als een gek achter het vergankelijke en het waardevolle aan. Gelukkig heb ik in Dore een vrouw gevonden die mijn standpunt volledig steunt.

Dore Strauch: Met alle kracht en koppigheid in mij heb ik me verdedigd tegen mijn lot. De Duitse vrouw moet zich tevredenstellen met de rol van *Hausfrau*, haar horizon begrensd door de vier muren van een paar stoffige kamers. De frustratie van zo'n leeg bestaan vergiftigt de geest. Tot ontsteltenis van al onze vrienden en familieleden heeft Friedrich zijn vrouw verlaten, en ik mijn man. Liefde, in de gewone betekenis van het woord, geeft niet weer wat ik voel voor deze man. Friedrich is mijn leraar en mijn gids. Friedrich is mijn lot.

Dore: We vertrokken met het passagiersschip *Boskoop* vanuit Amsterdam, en we verheugden ons toen de 'beschaafde' wereld achter ons verdween. We voeren naar het onbewoonde eiland Floreana, waar onze dichtstbijzijnde burens meer dan 60 mijl verderop zouden zijn. Terwijl ik mijn eerste glimp opving van Floreana's ruige kust vertroebelde geen spoortje angst of spijt mijn zekerheid dat dit een goede beslissing was. Het was 19 september 1929, en we waren eindelijk alleen. Friedrich en ik keken elkaar aan en herhaalden de woorden alsof het een magische formule was: eindelijk alleen.